

Martin Petlach: Volby a demokracie v Malajsii. Politika kontrastů.

1. vydání. Praha: Togga, spol. s.r.o., 2019, 280 stran, ISBN 978-80-7476-163-8.

Author: Michaela Ducháčková.

DOI: <<https://doi.org/10.32422/mv.1718>>.

Kniha *Volby a demokracie v Malajsii. Politika kontrastů* se, jak už název napovídá, věnuje zemi z jihovýchodní Asie, která bývá při politologických výzkumech často opomíjena. Bavíme-li se o Asii, svou pozornost má v českém prostředí většinou Blízký východ, popřípadě Čína vzhledem ke své narůstající důležitosti na poli mezinárodních vztahů. Když se řekne „islámský svět“, je to podobné – zajímá nás Blízký východ, a především jeho arabská část, Indie a další země v jihovýchodní Asii zůstávají mimo hlavní pozornost. Podle Petlacha je Malajsie pro české vědce na první pohled možná trochu fádňá, protože je stabilní a nedochází tam k žádným dramatickým událostem (s. 15). Přitom právě volby a volební politika Malajsie, na kterou se autor v knize zaměřuje, jsou velmi specifické a byla by škoda nevěnovat tomuto zajímavému, prakticky ojedinělému případu pozornost.

Tuto ignoraci Malajsie v českém prostředí ovšem nelze vnímat pouze ve výzkumu. Ani běžný občan, který se v prostředí politologie a mezinárodních vztahů nepohybuje, toho o Malajsii moc vědět nebude. Ačkoliv jihovýchodní Asie získává v posledních letech stále na popularitě jako turistická destinace, malajsijský sultanát stojí stranou zájmu českých turistů. Jak sám autor podotýká, většina Čechů si tak při zmínění Malajsie vybaví pouze fiktivního piráta Sandokana – a to se zde bavíme jen o dnešní střední generaci (s. 13). Zkrátka a dobře, téma Malajsie v Česku vůbec nerezonuje.

Autor knihy Martin Petlach je ovšem názoru, že jde o zemi stojící za povšimnutí. Zemi, na níž lze sledovat zajímavé kontrasty. Zemi, kde se střetává tradice s modernitou. A právě to, jak jsou tento a jemu podobné rozpory vypořádány, činí tento sultanát hodně akademického zájmu. Autor vystudoval politologii, mezinárodní vztahy a evropská studia na Katedře politologie a evropských studií Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Jeho hlavním zaměřením je oblast Asie, jak napovídá i jeho členství v britské Královské společnosti pro asijské otázky. Specializuje se na politiku a historii Malajsie a na vztahy mezi Evropskou unií a zeměmi regionu ASEAN.

Autorova znalost malajsijského prostředí včetně ovládnutí místního jazyka je bezesporu známkou toho, že předtím, než se pustil do napsání knihy o Malajsii, měl možnost vskutku zažít atmosféru této země na vlastní kůži, a není to jen výzkum od stolu. Je patrné, že pracuje krom zahraničních také s místními zdroji, což je rozhodně velkým přínosem pro jeho knihu. Ta je věnována hlavně odborné veřejnosti. Ačkoliv autor v úvodu zmiňuje nezáměr o Malajsii i u laiků, velmi odborný jazyk díla je známkou toho, že pro ně kniha určena není. Vlastně i pro sociální vědce, ať už politology, analytiku mezinárodních vztahů či z oblasti výzkumu zemí Dálného východu, bude při čtení knihy velkým oříškem opravdu porozumět tomu, co se v Malajsii děje. Petlach totiž svůj text nijak nepřizpůsobuje míře předpokládaných znalostí o této zemi v české akademické sféře, která, jak sám zmiňuje, je velmi nízká. Místy se tak čtenář knihy ztrácí, protože mu mohou chybět některé znalosti a souvislosti, jež jsou pro autora naopak velmi znalého malajsijských poměrů tak samozřejmé, že je pro pochopení kontextu vůbec neuvádí. Příkladem může být třeba to, že nikde nejsou představeny malajsijské politické strany a jejich ideologie, text předpokládá jejich znalost a základní orientaci v malajsijském stranickém systému.

Kniha vychází z předpokladu, že pro pochopení voleb a demokracie v Malajsii je klíčové zaměřit se na osobnost předsedů vlád, voliče a média. Cílem knihy je prozkoumat nastavení systému malajsijské volební politiky, především to, zda se liší volební proces pro opozici a vládní strany. Autor se také zabývá tím, jak se měnil postoj premiérů k prvkům demokracie a jaký pohled na demokracii mají různé skupiny obyvatel. V souladu s tezí, že i média jsou klíčovými aktéry, se Petlach zajímá také o jejich roli, resp. provládní či kritický postoj k vládní politice.

Jak už bylo nastíněno výše, autor má za to, že Malajsie nabízí celkem specifický materiál k výzkumu v oblasti volebního systému a role demokracie. Demokracii pak ve svém díle nahlíží a analyzuje na základě dvou linií. Tou první jsou vládnoucí elity, tedy vládní garnitura a předsedové vlády v jejich čele, jejich působení a výstupy. Tou druhou jsou postoje samotných obyvatel země. Jak Petlach podotýká, téma malajsijské demokracie se zatím v badatelské oblasti vyskytuje velice marginálně. Existuje sice několik prací zmiňující zemi jako jednoho z asijských tygrů, monotematická díla věnovaná tomuto sultanátu jsou ovšem spíše výjimkou. Pokud se o Malajsii píše, pak je to v časopisech *Pacific Affairs*, *Asian Affairs* či *Contemporary Southeast Asia*. Autor analyzuje existující literaturu na téma Malajsie, jak světovou, tak českou, velmi fundovaně. Pokud už se někdo v českém prostředí této zemi věnuje, rozhodně nejde o knihu, ale spíše jen o novinový článek v souvislosti s českou zahraniční politikou, přírodními katastrofami či skandály. Petlach tyto české zdroje kritizuje, protože jsou důkazem neznalosti místního prostředí. Jejich autoři jen přebírají, co kde bylo napsáno, a své zdroje nepodrobují žádné hlubší analýze. Na Malajsii tak mají velmi zkreslený pohled, používají špatně termíny; jejich texty nelze brát jako důvěryhodné zdroje.

Autor v úvodu kromě analýzy existující literatury k tématu velmi dobře nastiňuje také metodologický rámec své publikace. Sám své dílo označuje jako případovou studii „volební politiky Malajsie, ve které se prolíná případová studie s teorií vyvracející a potvrzující“ (s. 21). V jeho textu tak dochází nejen k deskripci pozorovaných jevů v případě Malajsie, ale také zároveň k následné aplikaci poznatků. Zároveň si Petlach jasně stanovuje výzkumné otázky jak pro kvalitativní, tak pro kvantitativní výzkum a s nimi související hypotézy. Ke každé otázce uvádí jednu hypotézu, celkem jich má pro svou studii šest (tři pro každou část výzkumu):

- Osobnost předsedy vlády nemá vliv na přístup k demokracii ze strany obyvatel země ani politických elit.
- Pravidla volební politiky vykazují prvky zaujatosti, které opozici omezují v jejím působení a politické participaci.
- Tradiční tištěná média preferují vládní politiku Národní fronty (BN), zatímco nová média a sociální sítě se profilují jako opoziční.
- V Malajsii existuje vztah mezi chápáním důležitosti víry a důležitosti politiky.
- Ženy v Malajsii nefigurují na vysokých postech z důvodu jejich vlastního nezájmu o vysokou politiku.
- Mezi sociální třídou voliče a jeho kladnou politickou preferencí vůči BN existuje vztah.

Petlach následně svou knihu dělí do tří hlavních částí. Tu první bychom mohli označit jako teoretickou. Zde jsou představeny základní teoretické koncepty, s nimiž je v díle pracováno, principy a determinanty jednotlivých zkoumaných jevů. Jako hlavní zaštitující přístup pro publikaci je zvoleno volební autoritářství tak, jak ho definoval Andreas Schedler. V souladu s hlavními charakteristikami volebního autoritářství se pak autor věnuje především třem hlavním proměnným – přístupu předsedů vlád k prvkům demokracie, autoritářství a politizaci vyznání. Tomu odpovídá víceméně i dělení této teoretické části knihy do tří kapitol, v nichž se autor věnuje právě volebnímu autoritářství, pojetí demokracie a vztahu islámu a politiky, stanovuje si základní pojmy a rámec, s nimiž pak pracuje v následujících kapitolách.

Druhou část knihy lze označit jako kvalitativní výzkum, kde se autor po teoretickém popisu fungování volební politiky zaměřuje na analýzu výstupů vládnutí u šesti premiérů

od doby, kdy Malajsie získala nezávislost, až do roku 2018. Pozornost je věnována také předpojatosti předsedů vlády vůči opozici a médiím, která se stávají stále významnějším hráčem s vlivem na politiku a volební systém. Obzvláště v této části je důležité vyzdvihnout fakt, že autor se neopírá pouze o odbornou literaturu na téma Malajsie, ale využívá i zprávy a informace publikované v různých periodických a místních médiích. To vše pak konfrontuje s orální historií. Tato triangulace zdrojů dodává jeho dílu jednoznačně na kvalitě a důvěryhodnosti jeho závěrů.

Ve čtvrté kapitole zkoumá autor v souladu s teoretickou částí jednotlivá vládní období šesti předsedů vlád na třech závislých proměnných (muslimská demokracie, tradiční autoritářství a religiozita), k nimž určuje devět proměnných nezávislých, jež byly předtím definovány v teoretické části. Vše jsou to nominální proměnné, které jsou za každou etapu, resp. za každého premiéra vyjádřeny pro porovnání číselně – 0 či 1, tedy zda lze či nelze daný jev pozorovat. Využití nominálních proměnných nám dává základní porozumění, nicméně pro skutečné srovnání jednotlivých vládních garnitur se nejeví jako vhodné. Výstupem analýzy je, zda danou proměnnou v daném případě pozorujeme či nikoliv, většina období v tomto zjednodušeném hodnocení ale dopadla velmi podobně a z výsledků analýzy tak nejsou vidět rozdíly, které tam bezpochyby jsou. Mnohem vhodnější by bylo využití nějaké škály či jiné metody pro komparaci. Snaha vyčíslit výsledky je v tomto případě spíše ke škodě než k užítku.

Pátá kapitola je věnovaná volebnímu inženýrství. Zde opět autor pracuje s definicí A. Schedlera, konkrétně s jeho sedmi nástroji, které jsou využívány pro ovlivnění výsledků voleb tak, aby byla udržena převaha vládnoucí strany. Poukazuje tak na to, jak často se v Malajsii ovlivňují volby, a to jak před jejich začátkem (úpravou volebních obvodů, vyřazováním občanů ze seznamu voličů), v době předvolební kampaně (limitováním času pro opozici, výběrem volebního dne), během voleb (neexistující voliči, kupování hlasů, neumožnění hlasovat apod.), i po odevzdání hlasů při jejich sčítání.

Poslední část, promítnutá do kapitoly šest, je kvantitativní. Zatímco v kvalitativní části Petlach zkoumá Malajsii z pohledu shora dolů (top-down), to znamená, že provádí rozbor chování ministerských předsedů a jejich působení na voliče, v části kvantitativní obrací autor analýzu do roviny zdola nahoru (bottom-up), když se zabývá determinanty chování malajsijských voličů. Jinými slovy, autor se v této části věnuje voličskému chování na základě sociodemografických, socioekonomických a rasových proměnných. Výsledky toho výzkumu prezentuje velmi názorně skrz mapy volebního chování. Autor v této části využívá data z existujících šetření, především z *World Values Survey* a datových souborů *Asia Barometer*, zároveň si je ale velmi dobře vědom limitů těchto dat a šetření a snaží se je řešit tím, že tyto velké zdroje doplňuje dalšími šetřeními a výzkumy prováděnými v Malajsii. I tak ale jedním dechem dodává, že je třeba mít na paměti, že data mohou být chybná, ať už díky tomu, jak zněly dotazníky, jak byla data následně kódována nebo čistě jen proto, že respondenti neodpovídali podle pravdy.

V sedmé kapitole a následně i v závěru autor shrnuje výsledky kvalitativního i kvantitativního výzkumu, resp. ukazuje, které hypotézy se potvrdily a které nikoliv. Z celkem šesti hypotéz se tři potvrdily, dvě se nepotvrdily a k jedné nelze zaujmout jednoznačné stanovisko. Konkrétně se potvrdilo to, že pravidla volební politiky vykazují prvky zaujatosti, jež opozici omezují v jejím působení a politické participaci. Ukázalo se také, že v Malajsii existuje vztah mezi chápáním důležitosti víry a politiky a že mezi sociální třídou voliče a jeho kladnou politickou preferencí vůči BN existuje vztah. Potvrdit, ale ani vyvrátit se nepodařilo hypotézu, že ženy v Malajsii nefigurují na vysokých postech z důvodu jejich vlastního nezájmu o vysokou politiku. Naopak se oproti předpokladu ukázalo, že osobnost premiéra představuje zásadní faktor v tom, jakou formu ve smyslu přístupu k demokracii bude politika naplňována. Podobně se ukázalo, že neplatí, že by tradiční tištěná média preferovala vládní politiku BN a online média opozici. V obojím má navrch vládní BN.

Vcelku lze shrnout, že kniha *Volby a demokracie v Malajsii* je zajímavá sonda do politiky této asijské země. Autor zpracoval velmi kvalitní analýzu, která má sice své limity a omezení, těch si je ovšem vědom a nijak je nezakrývá. Výsledky tedy nelze brát jako nějaké dogma. Jako slabiny knihy lze vytknout pouze dvě věci. Za prvé to, že předpokládá jistou úroveň znalostí o Malajsii, což vzhledem k tomu, že si je autor vědom nezájmu o tuto zemi v českém akademickém prostředí, je dost ambiciózní očekávání. Za druhé to, že v knize je několik formálních chyb, například špatný odkaz na číslo tabulky, k níž se vztahuje určitý text. Jde však spíše o drobnosti, které sice mohou zkomplikovat čitelnost publikace, ale nejsou fatální pro kvalitu díla.

AUTHOR BIOGRAPHY

Michaela Ducháčková graduated in political science and contemporary history at the Institute of Political Science, the Faculty of Arts, Charles University in Prague. She has completed several professional internships in NGOs and state sectors. Her main focus is on monarchies, and the functioning of undemocratic regimes and the causes of their (in)stability.